

հայ լեզուն անատակ պիտի դառնայ նոր բարդութեանց ու բարդաւաճման, որոյ համար անհրաժեշտ է կազմախօսական գիտութիւնը:

Եւրոպական օգիրն ընդունուեր է միջին դարուն, փոխանակելու համար հինն ունէր, որ այդ շրջանին օր ձայնն առած էր: Եւ այդ էր իւր միակ պաշտօնը. այնպէս որ մեք զայն տեսնելով «Օր, ընտանեօք, արդեօք» և այլ բառերու մէջ, իսկոյն կը յիշենք աղոնց հնագոյն ձեւերը, «ուր, ընտանեաւը, արդեւուք»: Իսկ մեր արդի տգէտ գիտնականները զայն կը գործածէին նաև եւրոպական օրն ոչնչ փոխանակ չիւն: Երևանեան ուղղագրութիւնն այդ զեղծման առաջին առաւ ուրիշ զեղծմամբ մը, ընդհանրացնելով յի գործածութիւնը, և իսպառ ջնջելով օ տառը: Բայց այս երկրորդ զեղծման ալ չի ներքի լեզուագիտութիւնը, որ կ'որոնէ լեզուական ձեւերու ծագումը: Երբ կը տեսնենք «Օր և Աւուր» բառերը, կ'ըսենք. օրին մէջ փակուած աւն է՝ որ կը բացուի Աւուր սեռականին մէջ: Սակայն երբ տեսնենք երևանեան որ գրուած թիւնը (փոխան օրի), և անոր կից Աւուր, անիմաստ կը գտնենք աղոնց կապակցութիւնը: Վասն զի ոչ երբեք ու աւ կարող են քերականօրէն փոխանակել զիրար, բաց ի միջնադարեան ինչ ինչ շեղումներէ, ինչպէս «քող ու քող (քուղ)», սիրող ու սիրող: և այլն, որոց երկրորդ ձեւերը հեռանքն էին Աւի նոր ձայնին յի հետ շփոթելուն:

Այսպէս նաեւ բնաւ կազմախօսական համեմատութիւն չկայ երևանեան «բացված ու բացուած, կազմվիլ ու կազմուծվուծ» և այլ նման գրութեանց մէջ. և «լեզուն և բազմալեզվյան» այնքան աղերսունին իրարու հետ՝ որքան հայերէնը ՔԸԲ-դերենի: Այս և այսպիսի փոփոխութիւնք կոպիտ և աններելի խանգարումներ են հայ լեզուագիտական օրինաց առջև:

Հ. Վ. ՀԱՅՈՒՆԻ

(Շաքրիմակիլի)

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՊՈԲԼԻՈՍԻ ՎԻԳԻԼԻՈՍԻ ՄԱՐՈՆԻ

Հ Ո Վ ՈՒ Ա Կ Ա Ն Ք

□ □ □

ԵՐԿՐՈՐԻ ՀՈՎՈՒԵՐԳՈՒԹԻԻՆ

ՊԱԼԵՍՏԻՆ

Նախ քանավէ մ'ընտելուս և Դամասոս Գովիւ, Յիրու իրարու հետ. և ապա մրցաւք երգի, յետ որու վճիռ Պալմոնի: Այս երգը դատարորէն առաւ իր ամուլը. և կր իարժուի որ Դամասոսը զիրգիւրոսն ըլլայ, և Մենալիսո՝ իր Յախանձորը-Յիրէն միմ:

Մենալիսո, Դամասոս, Պալմոն

ՄԵՆԱԿԱՍ

Այս հօտն՝ ըսէ՝ ինձ, Դամասոս, որո՞ւ է, Միւրբէ՞:

ԴԱՄԱՍՈՍ

Ոչ, Եզոնինն է. Եզոն

Քըշիկ մ'առաջ էր որ յանձնեց զայն ինծի:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Ո՛վ ոչխարներ, թշուառական դու միշտ հօտ, Մինչդեռ նա ինք կը դարպասէ հեշտան, Որ մի՞ գուցէ քան զինքը զիս նախընտրէ: Ժամը երկու անգամ հովին այս օտար Վը կըթէ հօտը քամելով մաքրներն Եւ գողնալով գառներէն կաթն իրենց մօր:

ԴԱՄԱՍՈՍ

Եւ սակայն այդ բաները դուս զգուշացիր Մեղադրեմ մարդերուն շատ խտտութեամբ: Գիտենք թէ ո՞վ ըզքեզ... Խոչերը ծուռ ծուռ կը նայէին՝... և թէ ինչ սուրբ տեղոյ մէջ: Բայց ժպտեցան Յաւերժարտները ներող:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Ժպտեցան այն առեն կարծեմ՝ երբ տեսան

1. Նախանձելով իբր թէ անոնց արժանքներուն

Որ Միկոնի այգին, տունկերը մատաղ
կը կտրէի եւ ժանտաժուտ մանգաղով:

ԴԱՄԵՏԱՍ

կամ թէ զառամ փինճներուն քոճն հոս դուն
Երբոր աղեղը Դափնիսի փշրեցիր
Ու սըւաքները, չարաշուք Մենալկաս,
Անոնց տըղուն երբ ձոն տրուիլը տեսար,
Ու ցաւեցար, եւ թէ կերպով մ'ախոր դուն
Զըգործէիր վընաս՝ պիտի մեռնէիր:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Ի՞նչ ընէին տէրերն երբ լիբբ ծառաներն
Այդ աստիճան կը յանդըզնին. վաւաղէր,
Քեզ չըտեսայ եւ երբ դաւով՝ գողտնի
Դամոնի այծը թոցուցիր, լիկիսկան
Մինչ կը հաշէր ուժգին. ու երբ պողաացի
Թէ գողը ս'ը կը խուսէ, օ՛ն, Տփտիւրէ,
Հօտը կանչէ հաւաքէ, դուն արդէն իսկ
Պրտուներուն ետեւն էիր՝ թաքթաքուր:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Ան յաղթեալ երգի մէջ՝ ինձ պէտք չէ՞ր տալ
Ածը որուն արժանացած էր սըրինգս
Իր երգերով. գիտցիր՝ եթէ չես գիտեր
Որ իմ էր այն այնձ, և Դամոնն ինք ինձի
Զէր ժխտելու գայն, բայց կ'ըսէր չեմ կրնար տալ:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Դո՛ն յաղթեցիր անոր երգի մէջ, բայց դուն
Ե՞րբ մոմակուտ սըրինգ երբեք ունեցար.
Տըգէտ, սովոր չէիր միթէ գոհներու՞մ
Ճըշող ծիղով խեղճուկ երգեր բըղաւել:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Կ'ուզէս արդ դուն, որ մենք կարգաւ երկուքնիս
Մրցման ելլենք. ես կը դընեմ այս երինջն՝
Որպէս զի մի՛ գուցէ մերժես. կը կթո՛ւի
Երկու հեղ, զոյգ հորթի ալ կաթ՝ կը շամբէ.
Դուն ի՛նչ գրաւով ըսէ՛ մրցիս պիտի հետս:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Հօտէս կնդակ մ'անգամ գըրաւ դընել ես
Զեմ՝ յանդգնիր. վաւըն գի հայր ունիմ տունն
Ու ժանտ մօրու, որոնք երկուքը մէկանց
Օրը երկու հեղ կը թըւեն ոչխարներն,
Եւ մին՝ այծերն. իսկ ինչ որ դու իսկ ինքնին
Պիտ՝ համարիս շատ աւելի մեծարժէք,
Որովհետեւ անմըտանալ կը հանիս,

Պիտի դընեմ երկու փինճայ բաժակներ,
Դործ քանդակուած Ալկիմեդոն հարստարէն.
Որոնց կողին վըրայ այգի մը ճապուկ
Կը ցանէ իր ճախարակեայ ողկոյններն
Ու կը ծածկէ զանոնք դունատ բաղեղով:
Մէջեղը կան երկու դէմքեր. մին Անտոն¹,
Իսկ միւսը ո՞վ. որ կարկինով զըծեց գունտն՝
Ամբողջ մարդոց, սո՛ն է հունձքի եղանակն
Եւ եզողն երբ պիտի ծըռի: Ես անոնց
Տակաւին չեմ իսկ դպցուցած իմ շրթներս,
Այլ փականքի տակ կը մընան պահեստի:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Դոյն Ալկիմեդ մեզ ալ չինեց զոյգ բաժակ
Դիրք ականթով դրուագելով շուրջ անկերն,
Որփեւս² մէջտեղն, և անտառներն ետեւէն:
Եւ դեռ անոնց չեմ դպցուցած իմ շրթներս,
Այլ փականքի տակ կը մընան պահեստի:
Եթէ նայիս երինջս՝ ո՛չ մէկ պատճառ
Զըկայ որ դուն դրուատես քու բաժակներդ:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Այսօր փախուտ չըկայ քեզի. պիտի գամ
Ո՛ւր ալ կանչես, ան որ կու գայ՝ մեզի թող
Մըտիկ ընէ, անաւասիկ Պալեսմոն:
Այնպէս ընեմ պիտի որ դուն ասկէ վերջ
Ոչ մէկուն սիրտ ընես երգի ձայն տալու:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Օ՛ն, ըսկըսէ՛ ուրեմն, ունիս եթէ բան.
Իմ կողմէս ո՛չ մի յապաղում. ոչ ոքէ
Զեմ խուսափիր. միայն դուն, ո՞վ Պալեսմոն,
Ուշի ուշով ունկնդրէ՛ մեր երգերուն.
Անանկ չնչին՝ անկարեւոր իր մը չէ:

ՊԱԼԵՄՈՆ

Ըսէ՛ք. զի մենք քնքուշ խոտին վրայ անա
Նտերն ենք. արդ կ'երկնեն արտերն համօրէն,
Կ'երկնեն ծառերն արդ համօրէն, կը հագնի
Տերեւ անտառն, ամենազեղ՝ արդ տարին.
Օ՛ն ըսկըսէ՛ Դամետաս, դուն Մենալկաս
Կըցէ՛ իրմէ՛ վերջ, փոխն ի փոխ երգեցէք,
Փոփոխ երգերը կը սիրեն կամենայք:

1. Սամեցի մեծանուն ասպարաշի — Միւսը՝ կը
թուի Արատոս կամ Հեղեոքոս, և կամ Արեմեդէս:
2. Որփեւս կամ Որփեւս որդի Ապոլլոնի՝ քնարով
անտառները կը ցաւեցընէր. գետերը կ'ոռնակուէր, և
զազանները կը զգոնացնէր:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Ջեւսէն սկըսինք, Մոստաներ, լի է Ջեւսով
Ամէն ինչ. ինք պտղաբերիչ դաշտերուն,
Իրեն է հոգն ու խընամի իմ երգերուս:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Փերոսն¹ ալ զիս կը սիրէ. միշտ փերոսի
Ունիմ՝ ձօն սարդ՝ բոսորազեղ եւ յակինթ:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Ստահակ զստրիկը Գալատէ կը նետէ
Ինծի խնծոր, եւ ուռեստան կը փախչի,
Բայց կը տեսչայ որ տեսնուի նախապէս:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Իսկ Ամինտաս՝ իմ բոցըս՝ ինձ կ'երեւայ
Ինքնայոժտար, այնպէս որ չէ Գեղիան²
Անգամ իրեն չափ ծանօթ մեր շուներուն:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Նըւէրներ եմ պահեր ես իմ Աստղիկիս³,
Վասըն զի ես իսկ դիտեցի անձամբ տեղն
Որ բոյն են դրեր աղաւնիներն օդաշու:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Պատանիին զրկեցի ինչ որ կրցայ,
Տասն ոսկեզոյն խնծոր, զոր ես քաղեցի
Վայրի ծառէն, պիտի զրկեմ նոյնչափ վաղն:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Ո՛հ, քանի՜ հեղ եւ ի՞նչ խօսքեր ըսաւ մեզ
Գալատէա. հովեր, դուք մաս մ'անոնցմէ
Աստուածներուն ականջներուն հասցուցէք:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Ամինտ, ինձ ի՞նչ օգուտ թէ չես զիս ասեր
Սրտովդ, եթէ մինչ դուն կ'ինճեր կը վանես,
Կ'ըլլամ ես ինքըս պահապան վարմերուն:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Երեւած օրս է, Յուսս⁴, փիլիսոն ինձ զրկէ:

Եւ բերքերուն համար երկրի երբոր ես
Երինջ մը զոհ ընեմ՝ դու ինքըդ եկուր:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Փիլիսը ես ամենէն շատ կը սիրեմ,
Յուսս, զի երբ հրաժեշտ առի՝ արտասուեց,
Եւ ինձ ըսաւ երկայն երկաշն զնա՝ բարի,
Գնա բարի, ով իմ զեղեցիկ Մենալկաս:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Գայլն հօտերուն է դժպըհի, տեղտարափն՝
Հասուն հունձքին, եւ ծառերուն՝ պախըցին,
Եւ մեզ համար Ամարիլի բարկութիւնն:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Քաղցր է անձրելը սերմանուած արտերուն,
Մաթուզն հեշտին՝ կաթէ կտրած ուլերուն,
Հապուկ ուռին՝ մաքիներուն սաղմառիկ,
Իսկ ինձ համար հաճոյ միայն Ամինտաս:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Պուլիոն մեր Մուսան՝ գեղշուկ թէպէտե՛
Կը սիրէ. ձեզ կարդացողին համար, օ՛ն,
Արածեցէք երինջ մը, ով Պիրեոնաք:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Պուլիոն⁵ ինք կը յօրինէ նոր տաղեր,
Արածեցէք ցուլ մ'որ վա՛ղ իսկ ըսպառնայ
Իր եղջիւրով, ցրուէ աւազն ուղբերով:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Թող, Պուլիոն, սիրողը քեզ հասնի հոն
Ուր կը հրճուի քեզ ալ հասած տեսնելով.
Մէդր հոսի թող անո՛ր համար, եւ անոր՝
Դժնիկ փուշերը թող բերեն ամոմոն⁶:

ՄԵՆԱԿԱՍ

Թող ան որ չ'ատեր Բաւիտոն⁷ սիրէ
Թող քու տաղերըդ, Մենիոս, եւ նոյն ինք
Թող աղուէսներ լըծէ, քաղերը կըթէ:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Դուք որ ծաղիկ դեռաբերթիթ կը քաղէք

1. Փերոս՝ Աղադոն եւ արեգակն:

2. Գեղիա՝ Արտեմիս կամ լուսին, դիցունի որոցն եւ խնամակալ շուներու: Այս Գեղիան Մենալկասի աղա-
խինը կը համարին սմանք:

3. Գամետաս իր սիրուէին Աստղիկ կը կոչէ:

4. Բարեկամ Գամետասի եւ Մենալկասի, փիլիսոն իր
աղախինը:

5. Ճարտարաբան անուանի, պատմիչ եւ բանաստեղծ:

6. Ինկենիի անսակ մը որ կը բուսնի Ասորիստան,
Հայաստան, Պոնտոս, Մարաոստան:

7. Բաւիոն եւ Մենիոս անարուեստ քերթողներ, Թշնամի
Վերդիւնի եւ Որաթիոսի:

Ու դեռածին ելակ՝ փախէ՛ք, մանուկներ,
Ասկէ, խոտին տակ թաքուն օձ մը կայ ցուրտ:

ՄԵՆԱԼԻԱՍ

Ըզգոյշ, մի՛ շատ առաջ երթաք, ոչխարներ.
Լաւ չէ ափին վրայ վտտահել, խոյն ինքնին
Զորքնելու հետ է դեռ իր գեղմը խոնաւ:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Ճարակաւոր այծերդ հեռու տար, Տիտիր,
Գետէն. Ես ինք՝ երբ ժամանակն հասնի զայ,
Պիտի լըւամ աղբիւրին մէջ մի առ մի:

ՄԵՆԱԼԻԱՍ

Տըղաք, խաշինքն հաւաքեցէք, տա՛քն եթէ
Յամբքեցնէ կաթն՝ ինչպէս քիչ օր առաջ,
Պիտի ստինքները զուր ճմլենք ափերով:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Աւաղ, պատրաստ արօտներու մէջ ճրքան
Նիհարէ ցուլըս. կը հիւծէ կը մաշէ
Մի ե նոյն սէրը խաշինքներն ու հովին:

ՄԵՆԱԼԻԱՍ

Անոց համար պատճառն անշուշտ սէրը չէ,
Ոսկրերն հազիւ կրնան բռնել ինքզինքնին,
Զեմ գիտեր ինչ աչք կը թովէ զառնուկներս:

ԴԱՄԵՏԱՍ

Ո՛ր մասին մէջ՝ երկրի՝ ըսէ՛ եւ ինծի
Պիտի ըլլաս Ապողոն մեծն, երկնքէն
Երեք կանգուն կ'երևայ՝ ո՛չ աւելի:

ՄԵՆԱԼԻԱՍ

Իրկրի ո՛ր մասն՝ ըսէ՛ կը ծնին ծաղկներն
Արքայական անուներով դրոյմըւած,
Եւ թող փիլիսը քեզ միայն պատկանի:

• ՊԱՆԻՄՈՐ

Զեր այգթան մեծ վէճին ըլլալ դատաւոր
Զ'իշխար ինծի. արժանի էք երկնջին
Դաւն ալ՝ ան ալ. եւ ամէն ոք որ խիթաց
Քաղցրը սէրէն, կամ ըմպեց իր դառնութիւնն:
Տըղաք, ուրդերը խըցեցէք, կը բաւէ
Որչափ մարգերն ու արօտներն ըմպեցին:

Թրգ. Հ. Ա. ՊԱՅԻՆԱՆ

1. Մեկնիչները կը համարին որ այս առեղծուածը
լուծուի հորի մը մէջ, Հորի մը երեսցած երկնքին մասը:
— Երկրորդը յաթիւթ ծաղկին ըլլալ, որուն վրայ կը
գտնուին Aj, Ajax = Էյաս անուան:

ԱՅԼԵՒԱԹԼՔ

Պ. ԱՐՇԱԿ ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՐԹԱԳԱՄԵԱՑ ԶՈՐԵԼԵԱՆԸ

1889 — 1924

Զետեղիով հոս հետեւեալ յօդուածը, որ գրուած է
սեծանուն գրագէտին 35ամեայ Յորեմեամիմ
առթիւ, «ԱՂՋՄԱՎԼՊ»-ը մերկայացմէ իր ջեր-
մագիմ ուրախակցութիւնները, մաղթելով միամ-
գամայն դեռ շատ արդիւնաւից տարիներ չայ
գրականութեամբ այս ամուսնի զարակեցնել:

ԻՄԱԳՐ. ԲԱՋՄԱՎԵՊԻ

Դարձեալ գրական կեանքն է որ ցիր-
ուցան հայութեան սփոփանք մը կը շնորհէ՝
համախմբելով զանոնք վաստակաւոր յո-
րուհարի մը շուրջ:

Արդի հայ գրականութեան մեծագոյն
ու բազմաբաժին ղէմքերէն է Պ. Արշակ Զօ-
պանեան. անոր երեսնհինգամեայ գրական
գործունէութեան յորելեանը՝ սարքուած
բարիզարեակ ազգայիններու յանձնախում-
բին կողմէն՝ արժանի վարձատրութիւն և
արդար հասուցումն է տաղանդաւոր հայուն
գործին:

Յորեկինական հանդէսը միանգամայն
ցոյցն է ամբողջ հայութեան զնահատան-
քին առ Պ. Ա. Զօպանեան, և խրախոյս
նորանոր ընտիր երկերու հրատարակու-
թեան, վստահ ըլլալով՝ որ անոնք հետ-
զհետէ պիտի ճոխացնեն ու զարդարեն հայ
գրականութեան ու գեղարուեստի պատ-
մութիւնը. և ուրախ ենք այժմէն իսկ հա-
ւաստի աղբիւրէ՝ տեղեկացած ըլլալնուս,
որ մօտ են լոյս տեսներու՝ թանկագին
հատորներ:

Յորեկինական յանձնախումբի կողմ խոր
արձագանգ գտաւ ընդհանուր հայ մամու-
լէն, ամէն տեղ, Պաշտօնաթիւրթս ալ ամ-
բողջ հայութեան հետ իր խնդակցութեան,

1. «Արշակ Զօպանեան. կենսագրական քիճեր». գրեց
Հայկակ Հապէշեան, Փարիզ 1924. էջ 28.